

Šifra kandidata:

Državni izpitni center

M 2 4 2 5 1 1 1 1

JESENSKI IZPITNI ROK

ZGODOVINA

≡ Izpitna pola 1 ≡

Obča zgodovina

Sreda, 28. avgust 2024 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese naliveo pero ali kemični svinčnik.
Izpitni poli je priložena barvna priloga.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani).

Izpitna pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom v izpitno polo v za to predvideni prostor **znotraj okvirja**.

Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani (1–16), od tega 3 prazne.

Barvna priloga ima 4 strani (17–20).

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

Prazna stran

Od mestnih držav do prvih imperijev

1. Zaradi skrbi za namakalne sisteme so se oblikovale prve države, na čelu katerih so bili vladarji.

1.1. Navedite dve deželi rodovitnega polmeseca.

1.2. Pojasnite, zakaj so se na tem območju začeli stalno naseljevati.

(2 točki)

2. Poplave Nila so imele za Egipčane velik pomen.

Tudi v Egiptu ne dežuje ne vem kako pogosto. Ker pa po sredi teče Nil, ljudje pravzaprav niso potrebni dežja. Dvakrat na leto na izvirih reke Nil zelo dežuje in nekdanje ob takšnem času reka poplavlja celo deželo. Med hišami in palmami se je bilo treba prevažati s čolni. In ko se je voda umaknila, je bila zemlja čudovito namočena in pognojena s sočnim blatom.

(Vir: Gombrich, E. H., 1991: Kratka svetovna zgodovina za mlade bralce, str. 22. DZS. Ljubljana)

2.1. Zakaj je imel Nil v življenju Egipta velik pomen?

2.2. Pojasnite, zakaj je bilo namakanje v Egiptu bolj preprosto kot v Mezopotamiji.

(2 točki)

3. Zaradi skrbi za namakalne sisteme so se oblikovale prve države, na čelu katerih so bili vladarji.

Navedite funkciji, ki ju je združevala oblast despota.

(1 točka)

M 2 4 2 5 1 1 1 1 0 5

4. Prve države so nastale v Sumeriji. Pri reševanju si pomagajte z besedilom in s sliko 2 v barvni prilogi.

Prvi zgodovinsko ugotovljivi priselitveni val so bili Sumeri [...]. Nastala so prva mesta; [...]. V nepopolnih sumerskih seznamih kraljev so navedeni kot pomembni vladarji [...] Lugalzagezi iz Ume, ki si je prvi podvrnil vso Sumerijo (Lagaš, Ur, Uruk, Larza, Kiš, Nipur). Ti kralji so vladali utrjenim mestom kot absolutni duhovniški vladarji; že od daleč opazno središče je bil svetiščni skupek stavb z ziguratom (stopničasti stolp).

(Vir: Kronika človeštva, str. 24. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1996)

- 4.1. Navedite tri sumerske mestne države.
- 4.2. Katera politična ureditev je bila značilna zanje?
- 4.3. Pojasnite pomen ziguratov v življenju Sumercev.

(3 točke)

5. Prve visoke civilizacije so človeštvu zapustile številne dosežke.

Povežite civilizacije z njihovimi dosežki tako, da na črto v levem stolpcu vpišete ustrezno črko iz desnega stolpca.

_____ Egipt – stara država	A klinopis
_____ Sumeri	B Hamurabijev zakonik
_____ Egipt – nova država	C lštarina vrata
_____ Staro babilonsko kraljestvo	D knjižnica v Ninivah
_____ Asirsko kraljestvo	E piramide
_____ Novo babilonsko kraljestvo	F prva mirovna pogodba

(3 točke)

6. Na območju celinske Grčije in Egejskega morja sta se v bronasti dobi razvili minojska in mikenska kultura. Pri reševanju si pomagajte z besediloma in s sliko 3 v barvni prilogi.

Okoli 2200 pr. Kr. so na Kreti začeli graditi prve palače, najbolj vidne na krajih poznejših palač v Knososu in Faistosu. Na egejskem območju se je tedaj pojavila tudi pisava. Imenovala se je linearna A pisava [...].

(Vir: Družinska enciklopedija, str. 368. Slovenska knjiga. Ljubljana. 1995)

Iz mikenskih zapisov je jasno, da so mikenski kralji vladali pretežnemu delu dežele, polne pašnikov za živino in kmetijskih površin [...]. Mikenske palače so bile tako kot minojske polne zakladov in umetniških del [...], mikensko keramiko so našli v Siriji, Palestini, Egiptu in drugod.

(Vir: Družinska enciklopedija, str. 369. Slovenska knjiga. Ljubljana. 1995)

Obkrožite črko pred izbrano kulturo.

A KRETA B MIKENE

6.1. V katerem tisočletju se je razvila civilizacija?

6.2. Navedite panogi, ki sta bili temelj njenega gospodarstva.

6.3. Navedite dva kulturna dosežka civilizacije.

6.4. Pojasnite enega od vzrokov za propad civilizacije.

(4 točke)

7. Po naselitvi grških plemen so se v Grčiji postopno izoblikovale številne polis.

[...] dalje smo tudi mi Grki z enako krvjo in enakim jezikom in imamo enake templje in kipe božje, enako bogoslužje in iste običaje [...]

(Vir: Cedilnik, A., in drugi, 2018: Zgodovina 1, str. 97. Mladinska knjiga. Ljubljana)

- 7.1. Kaj je polis?

- 7.2. Naštejte tri elemente, ki so povezovali Grke in krepili helensko zavest.

(2 točki)

8. V 8. stoletju pr. Kr. je prišlo do velike grške kolonizacije.

Razlogi za val izseljevanja so bili številni; [...]. Velik problem je bila naraščajoča prenaseljenost grške matične dežele, in ta je s svoje strani spet zaostrovala družbene napetosti v svetu mest [...]. Splošna napetost je v nekaterih mestih izzvala prav ostre spopade, po katerih so poraženci odšli v tujino.

(Vir: Svetovna zgodovina od začetkov do danes, str. 150–151. Cankarjeva založba. Ljubljana. 1976)

- 8.1. Navedite dva vzroka za kolonizacijo.

- 8.2. Razložite, zakaj Grki niso ustanavljali kolonij v osrednjem delu Apeninskega polotoka.

- 8.3. Pojasnite posledici kolonizacije za Sredozemlje.

(3 točke)

9. Med grškimi polis sta najbolj izstopali Atene in Sparta, mesti z zelo nasprotujočima si interesoma.

Vojaška usmerjenost špartanske vzgoje, namen katere je bil privzgajanje discipline in učenje ubogljivosti, je bila razvidna že iz organizacije najmlajše skupine: otroci so bili namreč razdeljeni v »čete«, ki so jim poveljevali efebi [...]. Bistveno je bilo, da postanejo telesno in značajsko močni in vzdržljivi, da bi se lahko spopadli s kakršnokoli nevarnostjo. Lakota, napor, pomanjkanje in grožnje z javnim zasmehovanjem so bila sredstva, s katerimi so kovali značaj bodočih Špartancev.

(Vir: Lopez Melero, R., 1994: Kako so živeli Grki, str. 55–56. EWO. Ljubljana)

- 9.1. Opišite razliko med Atenami in Sparto na vojaškem področju.

- 9.2. Katere lastnosti so privzgojili vojakom v procesu spartanske vzgoje?

(2 točki)

10. Po grški zmagi nad Perzijci je v Atenah nastopila zlata doba.

Obkrožite črke pred tremi pravilnimi trditvami.

- A Zlato dobo Aten je omogočil denar iz Delsko-atiške pomorske zveze.
- B Vodilni atenski državnik v tem obdobju je bil Solon.
- C Pristojnosti političnih organov so bile enake kot v Klejstenovem času.
- D Večino funkcij in člane političnih organov so določili z žrebom.
- E Med nosilci oblasti so bili tudi strategji, ki niso bili izžrebani.
- F Atenske so imele pomembno vlogo v verskem in političnem življenju skupnosti.

(3 točke)

11. Leta 431 pr. Kr. je izbruhnila peloponeška vojna.

- 11.1. Navedite, kaj je bil vzrok za to vojno.

- 11.2. Pojasnite posledice peloponeške vojne za Atene.

(2 točki)

12. Etnična podoba Apeninskega polotoka pred nastankom Rima je bila pestra. Pri reševanju si pomagajte s sliko 4 v barvni prilogi.

12.1. Naštejte tri ljudstva, ki so naseljevala osrednji in južni del Apeninskega polotoka.

12.2. Pojasnite, kaj so Rimljani prevzeli od Etruščanov.

(2 točki)

13. Rimljani so postopoma širili in utrjevali oblast v Italiji.

Sosednja ljudstva, ki so jih premagali, so morala postati njihovi zavezniki in se skupaj z njimi bojevati v poznejših vojnah. Del ozemlja, ki so ga osvojili, so kolonizirali z revnimi ljudstvi (tako zavezniškimi kot lastnimi), ostanek pa pustili prvotnim lastnikom, ki so morali postati zavezniki Rima.

(Vir: Družinska enciklopedija, str. 376. Slovenska knjiga. Ljubljana. 1995)

13.1. Kateremu načelu je sledil Rim pri urejanju odnosov s premaganimi ljudstvi?

13.2. Opišite položaj rimskih zaveznikov.

(2 točki)

14. Rimska republika ni bila kos vsem posledicam širjenja rimske države.

Najbolj vpijoča pa je bila stiska na deželi. Preprosti Rimljan je bil praviloma kmet in v rimskih vojskah so služili kmetje. Kmetov položaj pa se je [...] občutno poslabšal. Krivi so bili predvsem aristokrati [...] in bogati trgovci – pokupili so vso zemljo, ki je postala prosta v Italiji.

(Vir: Svetovna zgodovina od začetkov do danes, str. 196. Cankarjeva založba. Ljubljana. 1976)

Pojasnite, zakaj se je s propadanjem malih kmetov povečalo število revnega mestnega prebivalstva.

(1 točka)

15. Po Cezarjevi smrti je Oktavijan postal prvi rimski cesar.

Kakor stric je tudi Avgust imel v svojih rokah vrhovno oblast, toda bil je dovolj moder, da je ohranil republikanska izročila [...]. Dolga leta je bil konzul [...]. Senat je ostal najvišje zakonodajno in administrativno telo, toda bil je številčno manjši in sestavljali so ga Avgustovi privrženci.

(Vir: Floyd, E., in Hindley, G., 1988: Kdo je ustvarjal zgodovino, str. 35. Delavska enotnost. Ljubljana)

- 15.1. Opišite, kako je Oktavijan prišel na oblast.

- 15.2. Navedite dve Avgustovi gospodarski reformi.

- 15.3. Pojasnite, kako se je spremenila vloga senata v obdobju cesarstva.

(3 točke)

Različni modeli vladanja

16. Rimsko cesarstvo je bilo po 2. stoletju vedno bolj privlačno za vpadajoča ljudstva, zlasti za Germane.

Nič nenavadnega ni bilo, da so germanske skupine postale uradne rimske zaveznice ali »zvezna« ljudstva z določenimi rimskimi pravicami.

(Vir: Zgodovina, velika ilustrirana enciklopedija, str. 150. Mladinska knjiga. Ljubljana. 2009)

- 16.1. Kako so se imenovali germanski vojaki, s katerimi so Rimljani sklenili vojaški dogovor?

- 16.2. Navedite dva razloga za preseljevanje Germanov na ozemlje rimske države.

(2 točki)

M 2 4 2 5 1 1 1 1 1

17. Po preseljevanju ljudstev se je spremenila politična podoba Evrope.

Povežite pojme v levem stolpcu z njihovo razlago v desnem stolpcu tako, da na črto pred levim stolpcem vpišete ustrezno črko iz desnega stolpca.

___ majordomi	A združitelj frankovskih plemen iz rodbine Merovingov
___ Belizar	B nastanek papeške države
___ Poitiers	C ustanovitelj samostana Monte Cassino
___ Klodvik	D bizantinski vojskovodja v času Justinijana
___ Pipinova darovnica	E upravitelj kraljevih posesti in dvora
___ Benedikt iz Nursije	F ustavljen prodor Arabcev v srednjo Evropo

(3 točke)

18. Za razmerje med posvetno in cerkveno oblastjo je pomemben dokument, ki naj bi nastal v rimskem obdobju.

Listino sestavljata dva dela. Prvi del [...] nadaljuje legendo o papežu Silvestru, ki je spreobrnil, ozdravil in krstil besnega preganjalca kristjanov Konstantina Velikega, ki je zbolel za gobavostjo. V drugem delu [...] podeli cesar Konstantin iz hvaležnosti papežu cerkvena dostojanstva in pravice [...], ter mesto Rim in pokrajine, kraje in mesta vse Italije oziroma italijanskih cesarskih območij.

(Vir: Kronika človeštva, str. 107. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1996)

- 18.1. Kako se imenuje v besedilu opisan dokument oziroma listina?

- 18.2. Pojasnite, zakaj je bil ta dokument dolgo časa predmet kritik in razprav.

(2 točki)

19. Z oblikovanjem fevdalizma je bila v Evropi vzpostavljena stanovska družba treh redov.

Trije redi so [...]. Prvi red moli noč in dan, drugi je red obdelovalcev, tretji brani in deli pravico. Vsak red podpira druga dva in vsak vzdržuje druga dva.

(Vir: Duby, G., 1985: Trije redi ali imaginarij fevdalizma, str. 328. Studia humanitatis. Ljubljana)

Na črto napišite družbeno skupino, ki jo opredeljuje opis iz besedila.

»moli noč in dan«: _____

»red obdelovalcev«: _____

»brani in deli pravico«: _____

(2 točki)

20. V zgodnjem srednjem veku sta na ozemlju nekdanje rimske države nastali dve državi, bizantinska in frankovska država. Pri reševanju si pomagajte z besediloma ter s slikama 5 in 6 v barvni prilogi.

Justinijan si zastavi cilj: z vojaško osvajalno politiko, povezano z obširno upravno in pravno preureditvijo, bo spet vzpostavil svetovno Rimsko cesarstvo. V času vladanja se uspešno vojskuje z Vandali v severni Afriki, [...] Vzhodnimi in Zahodnimi Goti, s Slovani in Perzijci. [...] Prepričljiv uspeh doseže cesar samo v pravosodni politiki: [...] zbornik civilnih in kazenskih zakonov Corpus iuris civilis [...].

(Vir: Kronika človeštva, str. 226. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1996)

Najprej si je podredil preostali del Francije, nato še ozemlja današnje Nemčije, Italije in Nizozemske ter ustvaril ogromen evropski imperij. V srednji Evropi je premagal Sase in Avare ter jih prisilil, da so sprejeli krščansko vero. Karel Veliki je podpiral rimsko cerkev in je vrata svojega cesarstva odprl njenemu vplivu. [...] Bil je zakonodajalec, ustanovil je šole, gradil katedrale in samostane [...].

(Vir: Enciklopedija za vedoželjne, Svetovna zgodovina, str. 114–115. Prešernova družba. Ljubljana, 2006)

Obkrožite črko pred izbrano državo.

A BIZANTINSKA DRŽAVA

B FRANKOVSKA DRŽAVA

V obliki krajšega razmišljanja opišite značilnosti izbrane države tako, da navedete prestolnico države, najpomembnejšega vladarja in ozemlje, na katero je širil državo (vsaj dve ozemlji); opišite tudi dosežke na kulturnem področju (vsaj dva dosežka) in pojasnite odnos vladarja do Cerkve.

(5 točk)

21. V frankovski državi se je razvila srednjeveška družbena ureditev – fevdalizem.

Kralj je plemiču dodelil kos zemlje (fevd), v zameno zanj je plemič prisegel kralju zvestobo in obljubil, da bo opravljal različne dolžnosti. Predvsem je moral vsako leto posvetiti določeno število dni vojaški službi za kralja.

(Vir: Zgodovina, velika ilustrirana enciklopedija, str. 190. Mladinska knjiga. Ljubljana. 2009)

- 21.1. Kako se imenuje v besedilu opisan odnos med plemičem (vazalom) in kraljem (seniorjem)?

- 21.2. Pojasnite načelo »vazal mojega vazala ni moj vazal«.

(2 točki)

22. V začetku 8. stoletja so večino ozemlja današnje Španije osvojili Arabci.

Cordoba je bila veliko mesto, kraj osupljive blaginje in sijaja ter zelo udobnega življenja. Številne ulice so bile tlakovane in ponoči so meščani uživali koristi prve ulične razsvetljave v Evropi. [...] Cordoba je bila središče učenosti in je slovela po trgovanju s knjigami in knjižnici [...], ki je hranila okoli 400.000 knjig z vseh področij znanja.

(Vir: Kerrigan, M., 2010: Zgodnji srednji vek, str. 25. Mladinska knjiga. Ljubljana)

- 22.1. Kako se je imenovala arabska država na Pirenejskem polotoku?

- 22.2. Opišite kulturni pomen mesta Cordobe.

(2 točki)

23. V 10. stoletju je bila ustanovljena močna stanovska monarhija Sveto rimsko cesarstvo.

Obkrožite črki pred pravilnima trditvama.

- A S kronanjem Otona I. iz salijske dinastije je bilo obnovljeno karolinško cesarstvo na zahodu.
- B Oton I. je v bitki na Leškem polju pri Augsburgu premagal Madžare.
- C Po izumrtju saške dinastije je nastopilo obdobje medvladja ali interregnuma.
- D Po končanem obdobju medvladja je zavladal Rudolf I. z gradu Habsburg.

(2 točki)

24. Med najmočnejšimi italijanskimi mestnimi državami so bile Benetke.

24.1. Navedite gospodarski dejavnik, ki je omogočil vzpon Benetk.

Slika 1: Benetke

(Vir: <https://www.benetke.com/o-benetkah/zgodovina-mesta.../13-in-14-stoletje>. Pridobljeno: 10. 2. 2023.)

24.2. Opišite politično ureditev Benetk.

(2 točki)

25. Na črto pred dogodkom vpišite ustrezno letnico: 395, 476, 732, 800, 962, 1122.

- _____ kronanje Karla Velikega za cesarja
- _____ rimsko cesarstvo se razdeli na dva dela
- _____ kronanje Otona I. za cesarja
- _____ Karel Martel premaga Arabce pri Poitiersu
- _____ wormski konkordat
- _____ Odoaker odstrani zadnjega zahodnorimskega cesarja

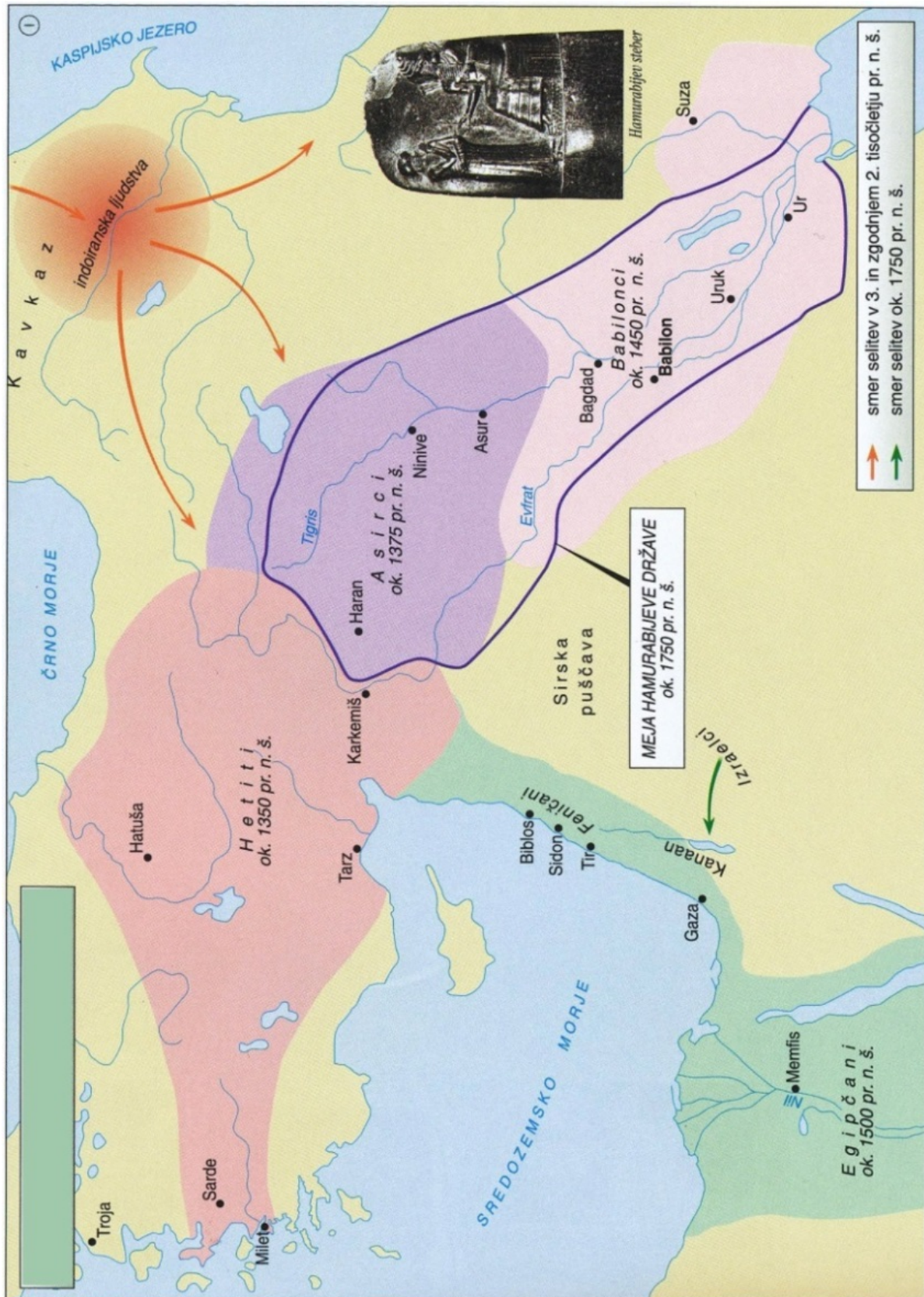
(3 točke)

Prazna stran

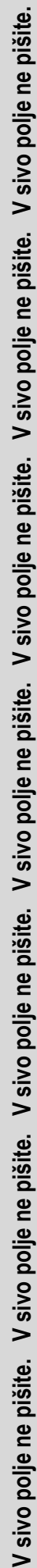

Prazna stran

Barvna priloga (k Izpitni poli 1)

Slika 2: Visoke kulture starega Vzhoda

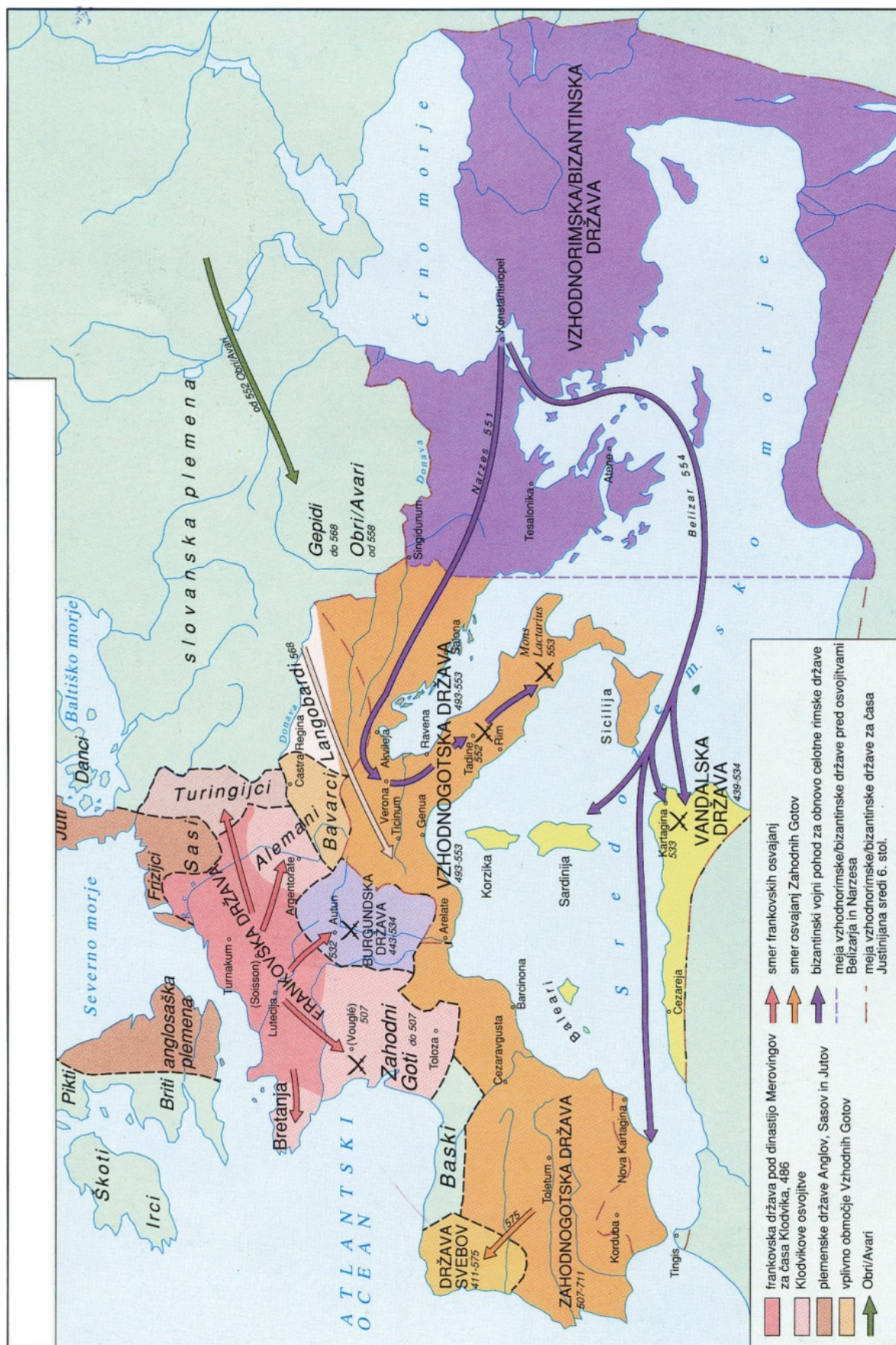
(Vir: Mali zgodovinski atlas, str. 11. Modrijan. Ljubljana, 1999)

(Vir: Mali zgodovinski atlas, str. 12. Modrijan. Ljubljana, 1999)

(Vir: Cedilnik, A., in drugi, 2018: Zgodovina 1, str.133. Mladinska knjiga. Ljubljana)

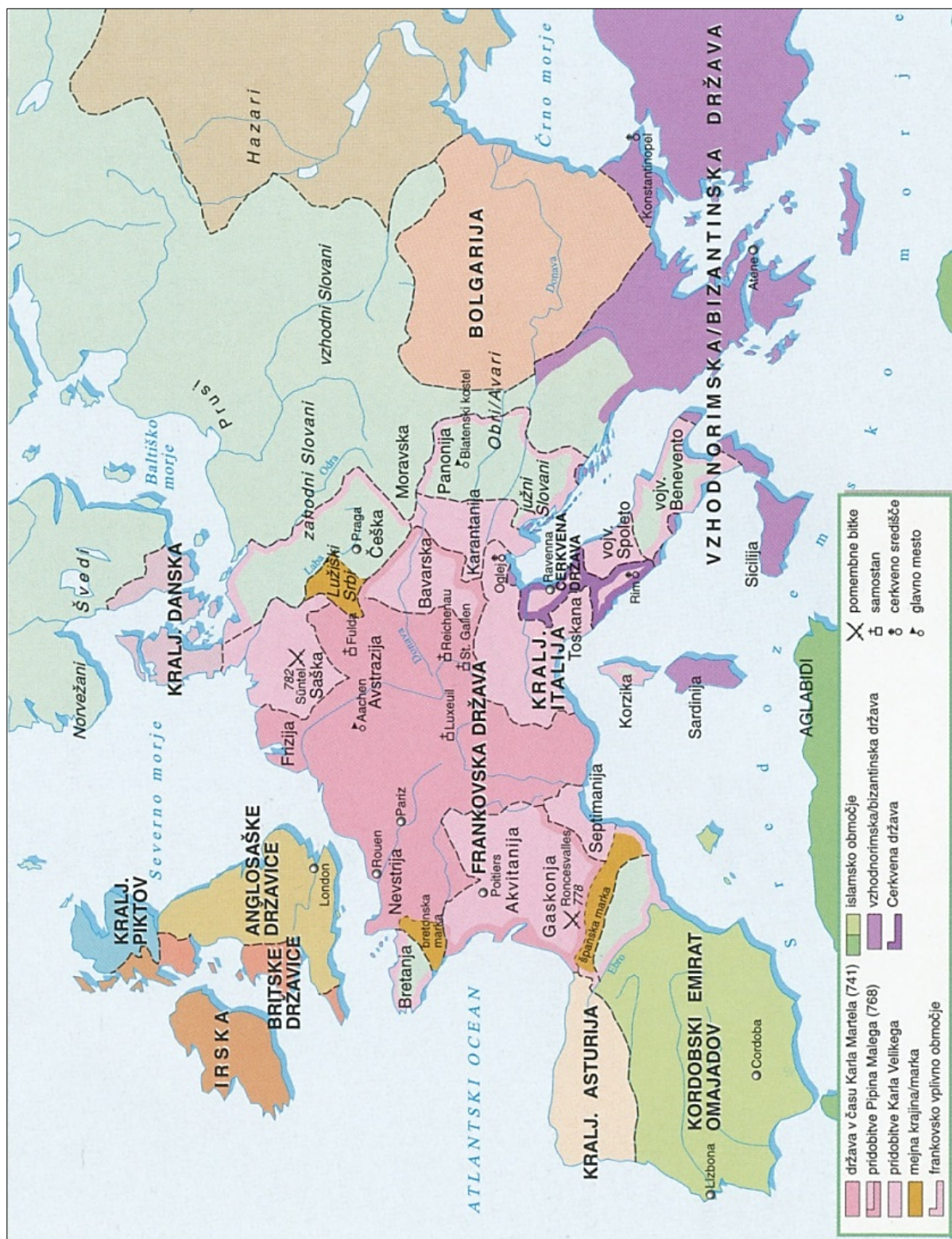

Slika 5: Germanska kraljestva in poskus obnove cesarstva

(Vir: Šolski zgodovinski atlas, str. 12. DZS. Ljubljana, 1994)

M 2 4 2 5 1 1 1 2 0

Slika 6: Evropa v času Karla Velikega

(Vir: Mlacović, D., Urankar, N., 2010: Zgodovina 2, str. 24. DZS. Ljubljana)